

Morozyuk N. S.
Stoyanova-Koval S. S.
Hubko V. I.
Odessa State Agrarian University

ANALYSIS OF FINANCIAL RESULTS APC „DRUZHBA” IN THE CONTEXT AGRICULTURAL ENTERPRISES SARATSKY DISTRICT OF ODESSA REGION

Summary

Functioning of any company, despite of its kinds and forms of ownership in a market is defined by its ability to create the necessary and sufficient amount of income. Analysis of profit takes a leading place in the comprehensive economic analysis because it is measured by the degree of achievement of the ultimate goal of the company. It was studied and analyzed the organizational and economic characteristics of farm Sarata district Odessa region, and compared the results with the selected basic enterprise – APC «Druzhba».

Keywords: accounting, analysis, profit, income, agriculture, production resources, economic development.

УДК 657.37

Ткаченко В. В.
Університет банківської справи

ПРИНЦИПИ КОНСОЛІДАЦІЇ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВ

Проаналізовано склад принципів бухгалтерського обліку та фінансової звітності за національним законодавством, Концептуальною основою фінансової звітності та Міжнародними стандартами бухгалтерського обліку (МСБО). Запропоновано класифікацію принципів консолідованої фінансової звітності (КФЗ) банківських установ. Досліджено особливості реалізації принципів бухгалтерського обліку та фінансової звітності у формуванні КФЗ банківських установ.

Ключові слова: принципи фінансової звітності, консолідована звітність, банк, консолідована група, Концептуальна основа фінансової звітності, МСБО.

Постановка проблеми. Першоосною для відображення у фінансовій звітності фактів господарського життя виступають принципи бухгалтерського обліку та фінансової звітності. Як зазначає А.В. Озеран, «без глибокого розуміння сутності виділених принципів складно розібратися у змісті фінансової інформації, наведеної у фінансовій звітності» [1, с. 108]. Зважаючи на те, що в КФЗ узагальнюються результати діяльності специфічної економічної одиниці – консолідованої групи, виникає необхідність дослідження особливостей реалізації принципів бухгалтерського обліку та фінансової звітності при її формуванні. Дана проблема актуалізується також тим, що вибір методів КФЗ у значній мірі спирається на облікові принципи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Принципи бухгалтерського обліку та фінансової звітності у різний час досліджували як вітчизняні, так і зарубіжні науковці. Серед них варто виділити напрацювання К.В. Безверхого [2], С.Ф. Легенчука [3], А.В. Озеран [1], Т.В. Федорович [4], Б. Нідлза, Х. Андерсона, Д. Колдуелла [5], М.І. Кутера [6]. Безпосередньо ж дослідженням принципів КФЗ займалися Г.В. Уманців [7], В.П. Онищенко [8], О.С. Герасименко [9], З.М. Алієв [10]. Варто відзначити також ґрунтовні дослідження М.Р. Лучка [11] та В.С. Плотнікова [12], у яких здійснена спроба трансформувати принципи бухгалтерського обліку та фінансової звітності для потреб системи консолідованого обліку груп підприємств.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. В останні роки практично не досліджувалися принципи КФЗ. Також у вітчизняній та зарубіжній науковій літературі

недостатньо приділено уваги розкриттю принципів формування КФЗ безпосередньо в банківських установах.

Мета статті полягає у тому, щоб дослідити склад принципів бухгалтерського обліку та фінансової звітності у вітчизняній нормативно-правовій базі, Концептуальній основі фінансової звітності та МСБО 1 «Подання фінансової звітності»; запропонувати класифікацію принципів КФЗ банківських установ; визначити особливості реалізації принципів бухгалтерського обліку та фінансової звітності у формуванні КФЗ банківських установ.

Виклад основного матеріалу дослідження. Загалом принципи бухгалтерського обліку та фінансової звітності – це положення, які визначають зміст, оцінку та порядок розкриття інформації про факти господарського життя суб'єкта господарювання у фінансовій звітності [1, с. 106; 13, с. 6]. Їх зміст розкривається у вітчизняній нормативно-правовій базі (Законі України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні»; Національному положенні (стандарті) бухгалтерського обліку (НП(С)БО) 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», «Положенні про організацію бухгалтерського обліку та звітності в банках України»), Концептуальній основі фінансової звітності та МСБО 1 (табл. 1).

Можна підсумувати, що принципи формування фінансової звітності, які використовують у своїй діяльності вітчизняні банківські установи та підприємства, практично співпадають. Виняток становлять лише принципи єдиного грошового вимірника та періодичності, які відсутні в «Положенні про організацію бухгалтерського обліку та звітності в банках України».

При порівнянні принципів бухгалтерського обліку та фінансової звітності, які визначені вітчизняною нормативно-правовою базою з обліку в банках, Концептуальною основою фінансової звітності і МСБО 1, автор виявила відмінності між ними у складі принципів. Крім того, текст Концептуальної основи фінансової звітності містить термін «припущення», але не «принцип». До таких припущень відносяться припущення безперервності діяльності, а також облік за методом нарахування. Положення про суттєвість та об'єднання у групи, згортання, частоту звітності, порівняльну інформацію, зміни в обліковій політиці, ретроспективний перерахунок, або пере класифікація, також не позначені у МСБО 1 як принципи бухгалтерського обліку та фінансової звітності. Втім, вони визначають ступінь деталізації показників звітності, періодичність подання звітності, механізм коригування показників звітності, необхідність забезпечення порівняльності показників звітності за рахунок наведення даних попереднього звітного періоду.

Таким чином, наведені вище положення регламентують найбільш значимі сторони формування фінансової звітності, що й дозволяє їх визначити у якості принципів фінансової звітності.

Для розкриття сутності та особливостей застосування принципів бухгалтерського обліку та фінансової звітності у КФЗ потрібно згрупувати принципи, визначені в «Положенні про організацію бухгалтерського обліку та звітності в банках України» та Законі України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» за класифікаційними ознаками для потреб формування КФЗ банківських установ (рис. 1).

Необхідно більш детально розглянути кожен із принципів. Так, принцип автономності означає, що активи та зобов'язання банку мають бути відокремлені від активів і зобов'язань власників цього

банку та інших банків [16]. Реалізація цього принципу у формуванні КФЗ наштовхується на декілька проблем. Перш за все з точки зору принципу автономності формування КФЗ є неможливим, зважаючи на те, що в ній відображається майно різних власників (фінансові вкладення контролюючих та неконтролюючих акціонерів) [10, с. 187]. Так, інформація про частку неконтролюючих акціонерів наводиться окремою статтею у складі власного капіталу консолідованого звіту про фінансовий стан, а також в окремій колонці консолідованого звіту про зміни у власному капіталі. Також результати діяльності звітного періоду банківської групи у частині, яка належить неконтролюючим акціонерам, відображаються окремою статтею в консолідованому звіті про прибутки і збитки та інший сукупний дохід [20].

Реалізація принципу автономності наштовхується також на проблему його інтерпретації з точки зору визначення об'єкта та суб'єкта КФЗ. Так, при визначенні об'єкта КФЗ потрібно керуватися принципом автономності у поєднанні з принципом превалювання сутності над формою, під яким розуміється розкриття інформації про факти, процеси, об'єкти господарського життя у звітності, враховуючи їх економічний зміст, а не лише юридичну форму [16]. У цьому разі мова йде про підхід до консолідованої групи не з точки зору власності, а з точки зору відносин контролю.

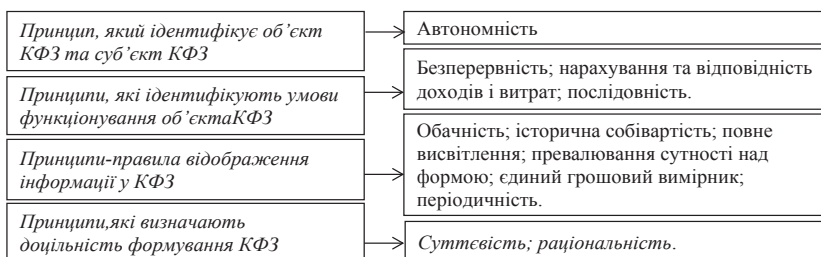

Рис. 1. Класифікація принципів КФЗ вітчизняних банківських установ

Джерело: адаптовано і доповнено (виділено курсивом) автором на основі: [6, с. 104; 19, с. 148]

Таблиця 1

Принципи бухгалтерського обліку та фінансової звітності за вітчизняним законодавством та за міжнародними стандартами

Принцип	Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні»; НП(С)БО 1	Положення про організацію бухгалтерського обліку та звітності в банках України	Концептуальна основа фінансової звітності; МСБО 1
Автономність	+	+	-
Безперервність	+	+	+
Нарахування та відповідність доходів і витрат	+	+	+
Послідовність	+	+	+
Обачність	+	+	-
Історична собівартість	+	+	-
Повне висвітлення	+	+	-
Превалювання сутності над формою	+	+	-
Єдиний грошовий вимірник	+	-	-
Періодичність	+	-	+
Суттєвість та агрегування	-	-	+
Згортання	-	-	+
Порівняльна інформація	-	-	+
Зміна в обліковій політиці, ретроспективний перерахунок або перекласифікація	-	-	+

Джерело: систематизовано автором на основі: [14-18]

При цьому за формою група взаємопов'язаних установ може включати декілька юридичних осіб, які мають своє відокремлене майно. Натомість за змістом діяльності ці юридичні особи є єдиною економічною одиницею.

При визначенні суб'єкта КФЗ постає проблема підзвітності консолідованої групи. Підзвітність, так само як і у випадку з об'єктом КФЗ, виходить за межі окремої юридичної особи та може поширюватися на спільні, дочірні, асоційовані компанії та суб'єкти господарювання спеціального призначення. Водночас безпосередньо суб'єктом формування КФЗ є материнська компанія.

Таким чином, застосування принципу автономності як основи для відображення в бухгалтерському обліку майна консолідованої групи не дозволяє оцінити реальний потенціал бізнесу. У зв'язку з цим, як зазначають М.Р. Лучко та В.С. Плотніков, принцип автономності для консолідованих груп доцільно модифікувати та визначити його у такому формулюванні: «принцип господарської одиниці як об'єкта бухгалтерського обліку» [11, с. 205; 12, с. 176]. Особливістю цієї господарської одиниці є те, що вона контролює ресурси, приймає на себе зобов'язання, несе відповідальність за прибуткову і збиткову діяльність. У цьому контексті варто зазначити, що консолідована група є об'єктом не бухгалтерського обліку, а безпосередньо КФЗ. Це пов'язано з тим, що кожен з учасників групи веде відокремлений облік та формує окрему фінансову звітність. Запровадження ж консолідованого обліку, у якому б вимірювалися, реєструвалися, накопичувалися та узагальнювалися показники діяльності учасників групи, є дискусійним як з точки зору технічної та організаційної сторони його реалізації, так і взагалі доцільності ведення [21, с. 7].

Таким чином, у контексті принципу автономності можна розглядати консолідовану групу як єдину економічну одиницю, яка функціонує на основі відносин контролю або як сукупність власників, які мають свої інтереси. Звідси слідують різні облікові підходи. У першому випадку не виникає розбіжностей між правилами відображення у звітності активів та зобов'язань, які належать контролюючим та неконтролюючим акціонерам. У другому ж випадку основними вважаються інтереси контролюючого акціонера. Його активи

та зобов'язання оцінюються за справедливою вартістю, тоді як активи та зобов'язання неконтролюючого акціонера – за балансовою вартістю чистих активів [11, с. 205; 10, с. 187].

Наступна група принципів стосується визначення умов функціонування об'єкта КФЗ. Першим з них є принцип безперервності. Він означає, що оцінка активів та зобов'язань банківської установи здійснюється, виходячи з припущення, що банк є безперервно діючим і залишатиметься діючим в досяжному майбутньому [16]. Принцип безперервності щодо діяльності консолідованих груп розкривається у здійсненні вкладень у статутні капітали компаній на довгостроковій основі [12, с. 177]. Так, метод повної консолідації ґрунтується на придбанні материнською компанією більшості акцій дочірньої компанії, що забезпечує управління та контроль над її діяльністю на невизначений термін.

Інакше застосовується принцип безперервності при включенні у консолідовану фінансову звітність показників звітності асоційованих компаній та суб'єктів господарювання спеціального призначення за методом повної консолідації. Підставою для включення показників вищезазначених суб'єктів господарювання є доведення, що фінансові вкладення у їх статутні капітали є довгостроковими та забезпечують контроль (табл. 2) [12, с. 177].

Варто відмітити, що якщо материнська компанія отримує інформацію, яка ставить під сумнів можливість дочірньої чи залежної компанії функціонувати на безперервній основі, їх фінансова звітність за вимогами Міжнародного стандарту фінансової звітності (МСФЗ)5 «Необоротні активи, утримувані для продажу, та припинення діяльності» не включається до КФЗ [22, с. 15].

Інтерпретація різних способів утворення групи в контексті застосування принципу безперервності зумовлює юридичні відмінності, які виникають як наслідок укладення угоди (табл. 3).

Наступний принцип, який визначає умови функціонування об'єкта КФЗ, є принцип нарахування та відповідності доходів і витрат. Він означає, що доходи та витрати учасників консолідованої групи визнаються та відображаються в обліку і звітності на дату здійснення операції незалежно від дати надходження чи сплати грошових коштів [11, с. 207] (рис. 2).

Таблиця 2

Включення показників асоційованих компаній та суб'єктів господарювання спеціального призначення до КФЗ за методом повної консолідації

Вид залежної компанії	Умови включення до КФЗ
Асоційована компанія	Материнський банк: прямо або опосередковано володіє часткою управлінських голосів у компанії, яка перевищує 50% завдяки угодам з іншими інвесторами; має право керувати фінансовою та виробничою політикою суб'єкта господарювання за установчими документами, призначати та звільняти більшість членів ради директорів; має право визначального голосу в раді директорів [20]
Суб'єкт господарювання спеціального призначення	Діяльність суб'єкта господарювання спеціального призначення проводиться від імені материнського банку; материнський банк одержує вигоди від діяльності вищезазначеної компанії; материнський банк приймає на себе ризики, пов'язані з діяльністю компанії [20]

Таблиця 3

Реалізація принципу безперервності при різних способах утворення групи

Назва	Спосіб утворення групи		
	Об'єднання інтересів	Придбання	Об'єднання зі створенням нової юридичної особи
Сторони угоди	Акціонери	Юридичні особи	Юридичні особи
Результат угоди	Продовжують функціонувати всі учасники групи	Продовжує функціонувати компанія-покупець	Створюється новий суб'єкт господарювання; об'єднувані компанії припиняють діяльність

Джерело: [23, с. 213]

Таким чином, принцип нарахування та відповідності доходів та витрат дозволяє розширити часові рамки обліково-звітної інформації та відобразити не лише отримані, але й майбутні грошові потоки [2, с. 85]. Реалізація принципу нарахування та відповідності доходів і витрат не повинна спричиняти переоцінку активів та доходів, недооцінку зобов'язань і витрат учасників банківської групи. Для цього враховуються доходи від наданих послуг тільки тоді, якщо є впевненість в їх одержанні; у протилежному випадку враховуються лише витрати [24, с. 10].

У цілому в КФЗ включаються лише ті доходи і витрати, які виникли між групою та сторонніми організаціями. При цьому ігнорується факт переходу юридичних прав власності на продукцію та послуги між учасниками групи. Як наслідок, прибутки та збитки, отримані за внутрішньогруповими операціями, при формуванні КФЗ визнаються нереалізованими прибутками та збитками, які виключаються із КФЗ [10, с. 188].

Наступний принцип – принцип послідовності. Він полягає у постійному застосуванні банківською установою обраної облікової політики [16]. Щодо застосування принципу послідовності в КФЗ банківських установ, потрібно відмітити, що у цьому випадку облікова політика всіх учасників групи повинна бути уніфікованою. За основу облікової політики консолідованої групи береться облікова політика материнської компанії. Якщо учасник консолідованої групи застосовує облікову політику, яка відрізняється від облікової політики, прийнятої групою, то при формуванні КФЗ материнський банк зобов'язаний відкоригувати статті фінансової звітності цього учасника [20]. Принцип послідовності розкривається також у тому, що материнський банк повинен дотримуватися прийнятих форм КФЗ та приміток до них від одного до іншого звітних періодів [11, с. 209].

Наступною групою принципів є принципи-правила відображення інформації в КФЗ. Важливість цих принципів-правил полягає в тому, що вони забезпечують вимір, реєстрацію та обробку інформації [1, с. 126]. Першим принципом групи принципів-правил є принцип обачності. Відповідно до вітчизняного облікового законодавства, він означає застосування в бухгалтерському обліку на основі професійного судження таких методів оцінки, за якими активи та дохід не будуть завищуватися, а зобов'язання та витрати не занижуватимуться [16]. Звідси впливає застосування для активів і доходів найнижчої із декількох видів оцінок, а для зобов'язань та витрат – найвищої із оцінок. Прикладом застосування принципу обачності є оцінка активів за найменшою із двох оцінок: історичної собівартості або справедливої вартості (вираженої в ринкових цінах) [6, с. 217].

Історична собівартість є методом оцінки об'єктів бухгалтерського обліку і водночас принципом бухгалтерського обліку та фінансової звітності. Вона передбачає, що активи і пасиви обліковуються за вартістю їх придбання чи виникнення [16]. Так,

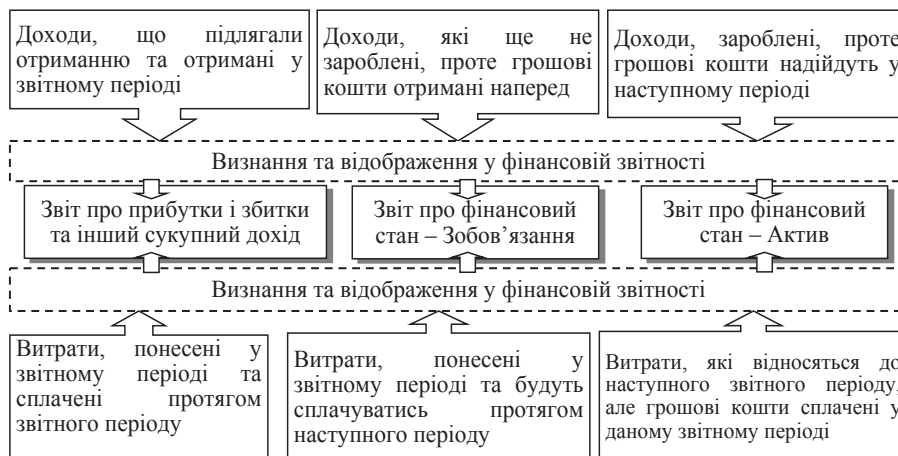

Рис. 2. Принцип нарахування та відповідності доходів і витрат у формуванні фінансової звітності учасників банківської групи

Джерело: [24, с. 10]

наприклад, у відповідності з «Інструкцією з бухгалтерського обліку операцій з цінними паперами та фінансовими інвестиціями в банках України» собівартість фінансової інвестиції включає ціну придбання; накопичені проценти, витрати, пов'язані з операцією придбання [25]. Однак варто зазначити, що використання оцінки за історичною собівартістю, наприклад, при укладенні угод про створення групи, унеможливило визнання гудвілу при придбанні. У зв'язку з цим згаданий принцип не дозволяє в цілому відобразити вартість компанії. А тому в системі бухгалтерського обліку варто застосовувати гнучку систему оцінок, включаючи і історичну собівартість, і справедливу вартість (виражену в ринкових цінах). С.Ф. Легенчук, наприклад, аргументує це тим, що в умовах фінансової глобалізації широко розповсюдженими є способи фінансування діяльності компаній через фондовий ринок, який орієнтується на ринкові ціни [3].

Потрібно зауважити, що відмовитися повністю від використання принципу історичної собівартості недоцільно, адже цей принцип має деякі переваги. Мова йде про простоту його використання, об'єктивність та надійність, які пов'язані з тим, що оцінка проводиться по відношенню до минулих подій. Також принцип історичної собівартості має документальне підтвердження. При його використанні відсутні ймовірні показники, і відбувається ілюстрація процесу створення вартості об'єктів бухгалтерського обліку [26, с. 15].

В останні роки у науковому середовищі та серед представників регулюючих органів виникла дискусія щодо ролі фінансової звітності компаній, у тому числі й методів оцінки її елементів. Одна із точок зору полягає в тому, що фінансова криза 2008 р. виявила проблеми, пов'язані з непрозорістю, обмеженістю сучасної моделі звітності та ретроспективним представленням даних у звітності. Інша точка зору ґрунтується на тому, що саме застосування справедливої вартості для оцінки об'єктів бухгалтерського обліку, власне, і зумовило фінансову кризу [27, с. 43].

Погоджуємося з тим, що оцінка за справедливою вартістю дозволяє вирішити проблему релевантності інформації, але її застосування не узгоджується із принципами обачності, оцінки за історичною собівартістю та принципом безперервності [28, с. 208]. Н.С. Батирова з цього приводу зазначає, що облік за справедливою вартістю веде

до завищення розмірів активів у періоді підйому ринку та посилює падіння їх вартості в період спаду [27, с. 44]. Звісно, жодна компанія в таких умовах не може прогнозувати безперервну діяльність. Тим не менш, на сьогодні існують також пропозиції щодо визначення справедливої вартості в якості одного із принципів бухгалтерського обліку та фінансової звітності [28, с. 49].

Наступний принцип – принцип повного висвітлення. Щодо фінансової звітності, він означає, що вона повинна містити всю інформацію про фактичні та потенційні наслідки операцій банку [16]. Реалізація повного висвітлення у формуванні КФЗ банківських установ виявляється у тому, що материнський банк повинен включати до звітності групи показники річної фінансової звітності всіх її учасників. Виняток становлять лише показники річної фінансової звітності дочірніх та асоційованих компаній, які визнаються необоротними активами, утримуваними для продажу. Якщо ж їх продаж не відбувся, то показники таких дочірніх та асоційованих компаній консолідується, починаючи з дати їх класифікації як необоротних активів, утримуваних для продажу. Для цього вносяться зміни до КФЗ за попередні періоди [20].

Наступні два принципи, а саме принцип єдиного грошового вимірника та періодичності, відсутні у переліку принципів бухгалтерського обліку та фінансової звітності банківських установ за «Положенням про організацію бухгалтерського обліку та звітності в банках України». Втім, вони передбачені в Законі України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» і фактично виконуються банківськими установами.

Принцип єдиного грошового вимірника означає, що вимірювання та узагальнення господарських операцій у фінансовій звітності банку здійснюються в єдиній грошовій одиниці. Так, окрема фінансова звітність учасників банківської групи повинна представлятися в єдиній валюті для забезпечення можливості її консолідації. Вітчизняним законодавством передбачено, що у випадку наявності контролю материнського банку над іноземними суб'єктами господарювання він перераховує статті фінансової звітності таких господарських одиниць у гривневому еквіваленті. Загальні правила перерахунку передбачають, що монетарні і немонетарні статті фінансової звітності перераховуються за офіційним валютним курсом на дату балансу, а статті доходів і витрат – за офіційним валютним курсом на дату операцій [16].

Принцип періодичності означає можливість розподілу діяльності суб'єкта господарювання на певні періоди часу для формування фінансової звітності [14]. Для КФЗ звітним періодом є рік. Також принцип періодичності у формуванні КФЗ реалізується таким чином, що фінансова звітність учасників консолідованої групи складається за однаковий звітний період і на одну й ту ж звітну дату. Якщо фінансова звітність учасників групи складена станом на різні дати, то в цьому випадку материнський банк повинен здійснити коригування показників звітності та розкрити інформацію про неї в примітках до КФЗ. При цьому інтервал між датами звітності учасників банківської консолідованої групи не може перевищувати трьох місяців [20].

Проаналізовані принципи суттєвості та агрегування, згортання показників звітності, порівняльної інформації, змін в обліковій політиці, ретроспективного перерахунку або перекласифікації, які наведені у МСБО 1, дають можливість підсумувати, що всі

вони закріплені у вигляді норм вітчизняного законодавства з банківського обліку. У цілому вищезазначені принципи реалізуються у формуванні КФЗ таким же чином, як і у формуванні окремої фінансової звітності банківських установ.

Вітчизняні та зарубіжні вчені, досліджуючи принципи КФЗ, пропонують їх удосконалити за рахунок виокремлення додаткових принципів. Так, наприклад, Л.І. Лежненко пропонує закріпити на рівні принципу КФЗ положення про подання звітності саме материнською компанією [29, с. 352]; Г.Г. Осадча та І.М. Власенко пропонують доповнити принципи бухгалтерського обліку та фінансової звітності принципом єдиної економічної одиниці [30, с. 214]; В.П. Онищенко додає принципи повноти, єдиної облікової політики та єдиної дати формування КФЗ [8, с. 7]; О.О. Олійник пропонує використовувати принцип консолідації у значенні адекватного відображення руху активів і пасивів у КФЗ [31]; Г.В. Уманців, А.С. Герасименко, М.А. Рябова, Д.Г. Айнуллова наводять принцип тривалості використання методів консолідації, який полягає в тому, що методи консолідації повинні застосовуватися протягом тривалого часу при умові, що підприємство не має намірів скорочувати свою діяльність [7, с. 161; 9; 19, с. 147].

На думку автора, виокремлення всіх вищезазначених принципів є недоцільним, так як вони дублюють принципи та норми вітчизняного облікового законодавства і міжнародні стандарти. Наприклад, формування КФЗ материнською компанією уже закріплено в «Інструкції про порядок складання та оприлюднення фінансової звітності банків України»; принцип єдиної економічної одиниці є формою реалізації принципу автономності у формуванні КФЗ; принципи повноти, єдиної облікової політики та єдиної дати формування КФЗ дублюють принципи повного висвітлення, послідовності, періодичності; принцип тривалості використання методів консолідації, на думку автора, відноситься до принципу безперервності.

Найбільш обґрунтованими для застосування у формуванні КФЗ, на нашу думку, є принципи суттєвості та раціональності інформації. Так, принцип суттєвості означає, що інформація про дочірні та залежні компанії може не включатися в КФЗ, якщо її відсутність не впливає на рішення користувачів, які приймаються на основі аналізу звітності [19, с. 148].

При оцінці необхідності консолідації фінансової звітності учасників групи встановлюються критерії суттєвості, які включають критичні значення валюти балансу, прибутку, кількості працівників, а також суми залишків за внутрішніми груповими операціями між учасниками групи у відсотковому відношенні до активів, доходів, витрат. Компанії, у яких декілька із перелічених вище показників перевищують встановлені критичні значення, підлягають консолідації [10, с. 188].

На думку Т.В. Федорович, при визначенні рівня суттєвості показників фінансової звітності учасників групи для формування КФЗ доцільно враховувати кумулятивний ефект. Наприклад, якщо в групу входять десять компаній, кожна з яких має валюту балансу у розмірі 1% від валюти балансу материнської компанії, то в цьому випадку всі вони повинні консолідуватися, тому що кумулятивний ефект від їх включення складає 10% [4, с. 74].

Г.В. Уманців, М.Р. Лучко, Б. Нідлз, Х. Андерсон, Д. Колдуел зазначають, що при включенні показників фінансової звітності дочірніх компа-

ній у консолідовану звітність ураховується економічна сумісність. Тобто діяльність дочірньої та материнської компаній повинні бути пов'язаними між собою [7, с. 154; 5, с. 388; 11, с. 66]. Дослідники аргументують це тим, що включення у КФЗ інформації про компанії, діяльність яких суттєво відрізняється від інших компаній групи, буде суперечити справедливій та достовірній оцінці. У свою чергу, це негативно позначиться на достовірності та повноті інформації про фінансовий стан та результати діяльності групи [22, с. 15]. На думку автора статті, цей підхід суперечить принципу повноти та пропонованому принципу суттєвості. Адже якщо показники фінансової звітності компанії, діяльність якої відрізняється від діяльності решти учасників групи, є суттєвими, то їх невключення в КФЗ взагалі поставить під сумнів достовірність такої звітності.

Варто зазначити, що у 2005 р. до МСБО 27 «Окрема фінансова звітність» Комітетом з МСФЗ внесено зміни, за якими виключення з периметру консолідації компаній, діяльність яких відрізняється від решти учасників групи, більше не допускається [22, с. 15].

Необхідно розглянути також принцип раціональності. Відповідно до цього принципу, ведення бухгалтерського обліку повинно бути раціональним, виходячи з умов господарювання та величини організації [6, с. 108]. За принципом раціональності формування КФЗ є недоцільним, якщо витрати на її формування будуть перевищувати потенційні вигоди [19, с. 148].

Висновки. У процесі дослідження вдалося з'ясувати, що принципи бухгалтерського обліку та фінансової звітності, які наведені у вітчизняній нормативно-правовій базі, Концептуальній основі фінансової звітності і МСБО 1, так чи інакше застосовуються у формуванні КФЗ банківських установ. Утім, існують деякі особливості їх застосування на практиці, що яскраво ілюструє запропонована автором класифікація принципів КФЗ вітчизняних банківських установ.

У підсумку варто відмітити, що в цілому для формування КФЗ банків ключове значення мають принципи суттєвості та раціональності, тому що вони дозволяють оцінити доцільність формування КФЗ та окреслити перелік компаній, які підлягають консолідації.

Список літератури:

1. Озеран А.В. Теорія та методологія формування фінансової звітності підприємств : [монографія] / А.В. Озеран ; Держ. ВНЗ «Київ. нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана». – Київ : КНЕУ, 2015. – 471 с.
2. Безверхий К.В. Принципи бухгалтерського обліку та їх вплив на обліково-звітну інформацію підприємства / К.В. Безверхий // Галицький економічний вісник. – 2012. – № 6(39). – С. 76–92.
3. Легенчук С.Ф. Развитие принципов бухгалтерского учета в постиндустриальной экономике / С.Ф. Легенчук // Международный бухгалтерский учет. – 2012. – № 3. – С. 23–28.
4. Федорович Т.В. Информационно-аналитическое обеспечение экономических интересов субъектов корпоративных отношений / Т.В. Федорович. – Новосибирск : САФБД, 2008. – 417 с.
5. Нидлз Б. Принципы бухгалтерского учета / Б. Нидлз, Д. Колдуэлл, Х. Андерсон ; пер. с англ. / Под ред. Я.В. Соколова. – М. : Финансы и статистика, 2004. – 496 с.
6. Кутер М.И. Введение в бухгалтерский учет : [учебник] / М.И. Кутер. – Краснодар : Просвещение-ЮГ, 2013. – 512 с.
7. Уманців Г.В. Холдингові компанії та промислово-фінансові групи у сучасній економіці / Г.В. Уманців. – К. : Альтерпрес: Віра-р, 2002. – 430 с.
8. Онищенко В.П. Методика та організація консолідованої фінансової звітності : автореф. дис. ... канд. екон. наук : спец. 08.00.09 / В.П. Онищенко ; Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. – К., 2008. – 21 с.
9. Герасименко О.С. Принципи консолідованої фінансової звітності / О.С. Герасименко // Становлення та розвиток обліку, контролю і аналізу в Україні : Тези доп. Міжнародної наукової конференції (16–17 березня 2006 р.). – К. : КНЕУ, 2006. – С. 64–68.
10. Алиев З.М. Принципы балансовых обобщений в методах консолидации отчетности / З.М. Алиев // Финансы и бизнес. – 2011. – № 2. – С. 185–193.
11. Лучко М.Р. Консолідована фінансова звітність: теоретична концептуалізація побудови : [монографія] / М.Р. Лучко ; Київський національний економічний ун-т ім. Вадима Гетьмана. – К. : КНЕУ ім. В. Гетьмана, 2007. – 263 с.
12. Плотников В.С. Консолидированный учет и отчетность: методологический и методический аспекты / В.С. Плотников ; ред. В.И. Бариленко ; Саратовский гос. социально-экономический ун-т. – Саратов : СГСЭУ, 2001. – 256 с.
13. Яцишин Н.З. Складання, аналіз та аудит фінансової звітності підприємств : автореф. дис. ... канд. екон. наук : спец. 08.00.09 / Н.З. Яцишин ; ДВНЗ «Київ. нац. екон. ун-т ім. В. Гетьмана». – К., 2012. – 20 с.
14. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16.07.1999 р. № 996-XIV (зі змін та доп.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/996-14>.
15. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» від 07.02.2013 р. № 73 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13>.
16. Положення про організацію бухгалтерського обліку та звітності в банках України від 30.12.1998 р. № 566 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/z0056-99>.
17. Концептуальна основа фінансової звітності [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://195.78.68.18/minfin/file/link/392433/file/c.pdf>.
18. МСБО 1 «Подання фінансової звітності» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http://195.78.68.18/minfin/file/link/394609/file/IAS%2001%20\(ed_2013\)ua.pdf](http://195.78.68.18/minfin/file/link/394609/file/IAS%2001%20(ed_2013)ua.pdf).
19. Рябова М.А. Бухгалтерская (финансовая) отчетность : [учеб. пособ.] / М.А. Рябова, Д.Г. Айнуллова. – Ульяновск : УЛГТУ, 2011. – 214 с.
20. Інструкція про порядок складання та оприлюднення фінансової звітності банків України від 24.10.2011 р. № 373 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z1288-11>.
21. Семчук І.В. Консолідована фінансова звітність групи підприємств: організаційно-методичні засади формування і контролю : автореф. дис. ... канд. екон. наук : спец. 08.00.09 / І.В. Семчук ; Житомир. держ. технол. ун-т. – Житомир, 2010. – 20 с.
22. Алиев З.М. Формирование консолидированной отчетности холдингов в соответствии с международными стандартами финансовой отчетности : автореф. дис. ... канд. екон. наук : спец. 08.00.12 / З.М. Алиев. – М., 2011. – 28 с.
23. Гольцова С.М. Звітність підприємств (фінансова, статистична, консолідована та до фондів соціального та пенсійного страхування) : [навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.] / С.М. Гольцова, І.Й. Плікус. – К. : Центр навчальної літератури, 2004. – 292 с.
24. Кириленко В.В. Облік доходів і витрат в комерційних банках / В.В. Кириленко, М.С. Демкович. – К. : Вісник фондового ринку, 2001. – 192 с.

25. Про затвердження Інструкції з бухгалтерського обліку операцій з цінними паперами та фінансовими інвестиціями в банках України від 22.06.2015 р. № 400 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1265-05>.
26. Легенчук С.Ф. Розвиток теорії і методології бухгалтерського обліку в умовах постіндустріальної економіки : автореф. дис. ... д-ра екон. наук : спец. 08.00.09 / С.Ф. Легенчук ; Житомир. держ. технол. ун-т. – Житомир, 2011. – 37 с.
27. Батырова Н.С. Информационно-аналитическое обеспечение стратегии устойчивого развития компании : дис. ... канд. экон. наук : спец. 08.00.12 / Н.С. Батырова ; Финансовый ун-т при Правительстве РФ. – М., 2014 – 206 с.
28. Легенчук С.Ф. Бухгалтерське теоретичне знання: від теорії до метатеорії : [монографія] / С.Ф. Легенчук ; Житомир. держ. технол. ун-т. – Житомир, 2012. – 335 с.
29. Леженко Л.І. Організаційно-правові аспекти складання зведеної та консолідованої фінансової звітності / Л.І. Леженко // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2015. – № 3. – С. 350–354.
30. Осадча Г.Г. Методологічні аспекти консолідації фінансової звітності / Г.Г. Осадча, І.М. Власенко // Збірник наукових праць з актуальних проблем економічних наук «Інноваційний розвиток економіки України». – Дніпропетровськ, 2013. – С. 214–218.
31. Олійник О.О. Агрохолдинг: облікова політика, консолідована фінансова звітність / О.О. Олійник // Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу. – 2011. – С. 159–163.

Ткаченко В. В.

Університет банківського дела

ПРИНЦИПЫ КОНСОЛИДАЦИИ ФИНАНСОВОЙ ОТЧЕТНОСТИ БАНКОВСКИХ УЧРЕЖДЕНИЙ

Резюме

Проанализирован состав принципов бухгалтерского учета и финансовой отчетности в соответствии с национальным законодательством, Концептуальной основой финансовой отчетности и Международными стандартами бухгалтерского учета. Предложена классификация принципов консолидированной финансовой отчетности банков. Исследованы особенности реализации принципов бухгалтерского учета и финансовой отчетности в формировании консолидированной финансовой отчетности банковских учреждений.

Ключевые слова: принципы финансовой отчетности, консолидированная отчетность, банк, консолидированная группа, Концептуальная основа финансовой отчетности, МСФО.

Tkachenko V. V.

Banking University

PRINCIPLES OF CONSOLIDATION IN FINANCIAL STATEMENTS OF BANKS

Summary

The paper is shown the comparative analysis of accounting principles according to national legislation, financial reporting framework, IAS. The classification of principles of consolidated financial statements of banks has proposed. The features of realization of accounting principles in formation of consolidated financial statements of banks have defined.

Keywords: accounting principles, consolidated financial statements, bank, consolidated group, financial reporting framework, IAS.